

**ქორწინების თანასწორი უფლებების ილუზია: ევროკავშირის
მოქალაქეთა ფუნდამენტური
უფლებების დაცვა ევროკავშირის შიდა ბაზრის
განვითარების კონტექსტში**

ცისია ოქროპირიძე*

I. შესავალი

ევროკავშირის ერთ-ერთი ცენტრალური ამოცანაა, შექმნას ერთიანი – სასაზღვრო კონტროლისგან თავისუფალი გეოგრაფიული სივრცე¹, რომელიც ევროკავშირის მოქალაქეებს თავისუფალი გადაადგილების საშუალებას მისცემს.² ეს იმას ნიშნავს, რომ ევროკავშირი ვალდებულია უზრუნველყოს მოქალაქეთა თავისუფალი გადაადგილების ფუნდამენტური უფლება³. ამ მიზნით, დღის წესრიგში მუდმივად დგას ევროკავშირის სამეგრაციო პოლიტიკის ჰარმონიზაციის საკითხი⁴, მათ შორის, ოჯახზე დაფუძნებული მიგრაციის ასპექტში, რადგან თავისუფალი გადაადგილების უფლება გულისხმობს ევროკავშირის მოქალაქის უფლებას, თავისუფალი გადაადგილების უფლებით სარგებლობისას, შეეძ-

* გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის დოქტორანტი, სულხან-საბა ორბელიანის უნივერსიტეტის დავით ბატონიშვილის სამართლის ინსტიტუტის მკვლევარი. orcid.org/0000-0002-4084-4895.

¹ Titshaw S., *Sam-Sex Spouses Lost in Translation? How to Interpret “Spouse” in the EU Family Migration Directives*, Boston University International Law Journal, Vol. 34:45, 2016, 51-52.

² Treaty on the Functioning of the European Union, art. 21(1).

³ *Same-Sex Couples, Free Movement of EU citizens, Migration and Asylum*, European Union Agency for Fundamental Rights, 2009.

⁴ 2009 წელს როდესაც ძალაში შევიდა ლისაბონის ხელშეკრულება, მისი ერთ-ერთი მიზანი იყო საერთო სამეგრაციო პოლიტიკის არსებობა კავშირის შიგნით. იხ., Consolidated Version of the Treaty of Lisbon, art. 63, 2007, O.J. (C 340/01), 61.

ლოს ნებისმიერ წევრ სახელმწიფოში საკუთარ ოჯახთან გაერთიანება.⁵

თანასწორობა და დისკრიმინაციის აკრძალვა ევროკავშირის ფუძემდებლური პრინციპებია. ორივე პრინციპის ცნების მიმართ ხშირად განსხვავებული აღქმა ყალიბდება. აღნიშნული განპირობებულია იმ გარემოებით, რომ ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლო და ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლო ხშირად ამ პრინციპებს განსხვავებულად განმარტავენ. ამას ემატება ისეთი ფაქტორები, როგორცაა წევრ სახელმწიფოთა მრავალფეროვანი და განსხვავებული კულტურა, ტრადიციები და სამართლის სისტემა. შედეგად, ერთ უნიკალურ სივრცეში, რომელსაც ევროკავშირი ჰქვია, თანასწორობისა და დისკრიმინაციის აკრძალვის პრინციპების დაცვა დამოკიდებულია კონკრეტულ წევრ სახელმწიფოში ამ პრინციპების ინდივიდუალურ აღქმაზე, რაც ზეგავლენას ახდენს ევროკავშირის მოქალაქეთა უფლებების ვარგლებსა და მასშტაბზე.⁶

ევროკავშირის საოჯახო სამართალი ძირითადად წევრი სახელმწიფოების რეგულირების სფეროს მიეკუთვნება⁷, შესაბამისად, ევროკავშირში ჰომოსექსუალი წყვილების ურთიერთობასთან დავშირებით კანონმდებლობა მკვეთრად განსხვავებულია – ქორწინების სრული თანასწორობის უფლებიდან დაწყებული, კონსტიტუციით მისი აღიარების აკრძალვამდე.⁸ ევროპის კონტინენტზე და

⁵ Gyeney L., Same Sex Couple's Rights to Free Movement in Light of Member States' National Identities: Legal Analysis of the Coman Case, *Iustum Aequum Salutare* XIV, 2018, 153.

⁶ Tryfonidou A., Awaiting the ECJ Judgment in Coman: Towards the Cross-Border Legal Recognition of Same-Sex Marriages in the EU?, *EU Law Analysis*, 2017.

⁷ Boele-Woelki, K., The principles of European family law: its aims and prospects, *Utrecht Law Review*, Vol. 1, Issue 2, 2005, 160-161.

⁸ Lipka M., Masci M., Where Europe stands on gay marriage and civil unions, *Pew Research Center*, 2019; დამატ., იხ., Felter C., Renwick D., Same-Sex Marriage: Global Comparisons, 2020.

მსოფლიოში პირველი ქვეყანა, თავისი პროგრესული კანონმდებლობით დანია გახდა, რომელმაც 1989 წელს საკანონმდებლო დონეზე შემოიღო ჰომოსექსუალი წყვილების რეგისტრირებული პარტნიორობის ინსტიტუტი. ხოლო მოგვიანებით, 2001 წელს ნიდერლანდები იქცა პირველ ქვეყანად, რომელმაც ჰომოსექსუალი წყვილების ქორწინების ინსტიტუტი დანერგა.⁹ მიუხედავად ამისა, დღემდე ევროკავშირის რამდენიმე ქვეყანას ჰომოსექსუალი წყვილების ქორწინება საკანონმდებლო დონეზე აქვს აკრძალული¹⁰ და არც სხვა რაიმე ალტერნატიულ ინსტიტუტს ითვალის-წინებს მათი კანონმდებლობა ჰომოსექსუალი წყვილებისთვის.¹¹

ბოლო რამდენიმე ათწლეულის განმავლობაში ჰომოსექსუალთა ურთიერთობების იურიდიული აღიარება ერთ-ერთი ყველაზე მგრძობიარე და რთული საკითხია¹², რომელიც აქტიურად განიხილება მედიასა და პროფესიულ წრეებში. იგი უკავშირდება ადამიანის უფლებებს, რელიგიას, ზნეობასა და ტრადიციებს, ასევე კონსტიტუციურ პრინციპებს, როგორცაა თანასწორობა, პირადი ცხოვრების ხელშეუხებლობა და ადამიანის ღირსება.¹³ ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლო ხშირად ექცევა კრიტიკის ქარცეცხლში, იმ საქმეებზე ბუნდოვანი გადაწყვეტილების გამოტანისთვის, რომელსაც აქვს იმის პოტენციალი, რომ შექმნას

⁹ Boele-Woelki K., *Legal Recognition of Same-Sex Relationships in Europe*, *Tulane Law Review*, Vol. 82:1949, 2009, 1955-1956.

¹⁰ ეს ქვეყნებია: ბულგარეთი, პოლონეთი, სლოვაკეთი, უნგრეთი, ლატვია და ლიტვა; იხ., Stehlik V., *The CJEU Crossing Rubicon On The Same-Sex Marriages? Commentary on Coman Case*, *ICLR*, Vol. 18, No. 2, 2018, 87.

¹¹ Commissioner publishes observations on the absence of legal recognition of same-sex relationships in Romania, Council of Europe, 2020.

¹² The rights of LGBTI people in the European Union, European Parliament Briefing, 2016.

¹³ Tryfonidou A., *Awaiting the ECJ Judgment in Coman: Towards the Cross-Border Legal Recognition of Same-Sex Marriages in the EU? EU Law Analysis*, 2017.

ერთიანი სივრცე, სადაც ყველა ინდივიდის ღირსება დაცული იქნება.¹⁴

*Coman, Hamilton and Asociația Accept vs Inspectoratul General pentru Imigrări and Ministerul Afacerilor Interne*¹⁵ ერთ-ერთი ასეთი საქმეა, რომელზე მიღებული გადაწყვეტილებითაც რამდენიმე საკითხი კვლავ ბუნდოვანი დარჩა. კერძოდ, რუმინეთის საკონსტიტუციო სასამართლომ მიმართა ლუქსემბურგის სასამართლოს რიგ საკითხებზე წინასწარი გადაწყვეტილების გამოსატანად.¹⁶ ყველა აღნიშნული შეკითხვა უკავშირდებოდა დირექტივას,¹⁷ რომელიც ეხება ევროკავშირის მოქალაქეთა და მათი ოჯახის წევრების უფლებას, თავისუფლად გადაადგილდნენ და იცხოვრონ წევრი სახელმწიფოს ტერიტორიაზე (შემდეგში თავისუფალი გადაადგილების დირექტივა). ლუქსემბურგის სასამართლოს ძირითადი მსჯელობის საგანი იყო დირექტივის მე-2 მუხლის 2(ა) პუნქტში გათვალისწინებული ტერმინი „მეუღლე“ და მისი სამართლებრივი ბუნების დადგენა. კერძოდ, მოიცავდა თუ არა ტერმინი „მეუღლე“ ჰომოსექსუალ დაქორწინებულ მეუღლესაც.¹⁸ სასამართლოს ძირი-

¹⁴ Kochenov D., *The Right to Have What Rights? EU Citizenship in Need of Clarification*, 19 *European Law Journal*, 2013, 502-503.

¹⁵ Case C-673/16 *Coman, Hamilton and Asociația Accept v Inspectoratul General pentru Imigrări and Ministerul Afacerilor Interne* EU:C:2018:385

¹⁶ აღსანიშნავია, რომ ლუქსემბურგის სასამართლოს წინასწარი გადაწყვეტილების პროცედურა არ გულისხმობს დავის გადაწყვეტას, ის შემოიფარგლება იმ საკითხებზე ინტეგრეტაციებით, რასაც მას წევრი სახელმწიფოს სასამართლოები დაავალდებენ. დავას საბოლოოდ წყვეტს, წევრი სახელმწიფოს სასამართლო; იხ., <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3A114552>

¹⁷ Directive 2004/38/EC of the European Parliament and of the Council of 29 April 2004 on the right of citizens of the Union and their family members to move and reside freely within the territory of the Member States amending Regulation (EEC) No 1612/68 and repealing Directives 64/221/EEC, 68/360/EEC, 72/194/EEC, 73/148/EEC, 75/34/EEC, 75/35/EEC, 90/364/EEC, 90/365/EEC and 93/96/EEC.

¹⁸ *Coman Case C-673/16*.

თადი არგუმენტაცია ეხებოდა ევროკავშირის ფუნქციონირების შესახებ ხელშეკრულების 21-ე მუხლს, რომლითაც გარანტირებულია ევროკავშირის მოქალაქეთა თავისუფალი გადაადგილება. აღსანიშნავია, რომ რუმინეთის საკონსტიტუციო სასამართლოს მიერ ლუქსემბურგის სასამართლოსთვის დასმული კითხვები ადამიანის უფლებათა ევროპული ქარტიის¹⁹ კონტექსტში იყო. ისინი შეეხებოდა, პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემას,²⁰ ქორწინებისა და ოჯახის შექმნის უფლებას,²¹ დისკრიმინაციის აკრძალვას²² და გადაადგილებისა და საცხოვრებლის თავისუფალი არჩევის უფლებას.²³

ლუქსემბურგის სასამართლოს 2018 წლის გადაწყვეტილებას წინ უძღვოდა გენერალური ადვოკატის მოსაზრება, რომელიც სასამართლოს მხრიდან გარკვეულწილად მხედველობაში იქნა მიღებული.²⁴

II ფაქტობრივი გარემოებები და საქმის პროცესუალური ისტორია

რელიუ ანდრიუ კომანი (ამერიკის შეერთებული შტატებისა და რუმინეთის მოქალაქე) და კლეიბორნ რობერტ ჰამილტონი (ამერიკის შეერთებული შტატების მოქალაქე) ერთმანეთს 2002 წელს შეხვდნენ ამერიკაში, სადაც ერთად ცხოვრობდნენ 2005-2009 წლებში. 2010 წელს წყვილმა ბელგიაში იქორწინა, სადაც ანდრიუ კომანი სამუშაოდ გადავიდა. რუმინეთის კონსტიტუციაში გენდერ-ნეიტრალური ჩანაწერის მიუხედავად რუმინეთში ეს ქორწინება

¹⁹ Charter of Fundamental Rights of the European Union, 2012, OJ C 326/02.

²⁰ Article 7, EU Charter.

²¹ Article 9, EU Charter.

²² Article 21, EU Charter.

²³ Article 45, EU Charter.

²⁴ Opinion of Advocate General Wathelet in Coman Case, 2018; აღსანიშნავია, რომ გენერალური ადვოკატის მოსაზრებას არ აქვს სავალდებულო ძალა. გენერალურ ადვოკატებს ევალებათ სასამართლოს მიანოდონ საქმესთან დაკავშირებით სამართლებრივი გამოსავალი.

ვერ შედგებოდა, რადგან რუმინეთის სამოქალაქო კოდექსი პირდაპირ კრძალავს ჰომოსექსუალ წყვილებს შორის ქორწინებას. ამასთან, არ არსებობს ქორწინების სხვა ალტერნატიული ინსტიტუტი, როგორცაა რეგისტრირებული პარტნიორობა ან/და სხვა. აღსანიშნავია რომ, რუმინეთის კანონმდებლობა არა მხოლოდ, საკუთარ ტერიტორიაზე კრძალავს ასეთ ქორწინებას, არამედ არ აღიარებს არც სხვა ქვეყანაში კანონიერად დაქორწინებულ ჰომოსექსუალი წყვილების ქორწინებას. 2012 წელს წყვილმა გადაწყვიტა რუმინეთში დასახლება. ბელგიაში რუმინეთის საკონსულომ უარი თქვა მათი ქორწინების მოწმობის ეროვნული რეესტრისთვის გადაცემაზე. წყვილმა მიმართა რუმინეთის საემიგრაციო სამსახურს და დაინტერესდა იმ პროცედურებით, რაც დაკავშირებული იყო მეუღლისთვის 3 თვეზე მეტი ხნით ბინადრობის უფლების მოპოვებასთან. საემიგრაციო სამსახურმა წყვილს განუმარტა, რომ რუმინეთის კანონმდებლობით აკრძალულია ჰომოსექსუალ წყვილებს შორის ქორწინება და სხვაგან, ამ შემთხვევაში ბელგიაში შემდგარი ქორწინების აღიარებაც დაუშვებელია.²⁵

წყვილმა მიიჩნია, რომ მათ მიმართ არსებული განსხვავებული მოპყრობა დისკრიმინაციული იყო, რადგან საპირისპირო სქესის მეუღლეებს მსგავსი პრობლემა არ შეექმნებოდა. კომანმა მეუღლისთვის ბინადრობის მიცემაზე უარი გაასაჩივრა იმ არგუმენტით, რომ მსგავსი გადაწყვეტილება ლახავდა ევროკავშირის ხელშეკრულებებითა²⁶ და თავისუფალი გადაადგილების შესახებ No.2004/38 დირექტივით გათვალისწინებულ მის უფლებებს. ამ დირექტივის მიხედვით, ევროკავშირის მოქალაქეს უფლება აქვს ევროკავშირის ფარგლებში თავისუფალი გადაადგილებისას მასპინძელ სახელმწი-

²⁵ Freedom of movement and same-sex couples in Romania: The Coman case, Briefing Note, ILGA-EUROPE.

²⁶ საუბარია ევროკავშირის მნიშვნელოვან ხელშეკრულებებზე, როგორცაა ევროკავშირის ფუნქციონირების შესახებ ხელშეკრულება და ევროკავშირის ადამიანის უფლებათა ქარტია.

ფოში დასახლდეს მეუღლისა და ოჯახის სხვა წევრების თანხლებით, რომელთა მოქალაქეობას მნიშვნელობა არ აქვს. ამასთან, დირექტივაში არ არის განმარტებული ტერმინის „მეუღლე“ მნიშვნელობა.

2012 წელს, ადგილობრივი არასამთავრობო ორგანიზაციის „ექსეფთის“ მხარდაჭერით მათ სარჩელი შეიტანეს შინაგან საქმეთა სამინისტროსა და გენერალური საემიგრაციო ინსპექციის წინააღმდეგ. 2015 წელს ბუქარესტის პირველ ინსტანციაში დაიწყო საქმის პირველი მოსმენა. არასამთავრობო ორგანიზაციის „ექსეფთის“ იურისტი იუსტინა იონესკუ, რომელიც საქმეში წარმოადგენდა კომანს და მის მეუღლეს, დავობდა რუმინეთის სამოქალაქო კოდექსის 277-ე მუხლის კონსტიტუციურობაზე. 277-ე მუხლის მეორე ნაწილი კრძალავდა ჰომოსექსუალ წყვილთა სხვა სახელმწიფოში კანონიერად შემდგარი ქორწინების აღიარებას, თუმცა ამავე მუხლის მეოთხე ნაწილი მიუთითებდა, რომ თავისუფალი გადაადგილების დებულებები მოქმედია.

პირველი ინსტანციის სასამართლომ საქმე გადასცა რუმინეთის საკონსტიტუციო სასამართლოს. პირველი მოსმენა ჩატარდა 2016 წლის 20 ივლისს და იმავე დღეს საკონსტიტუციო სასამართლომ კონსტიტუციურად მიიჩნია რუმინეთის კანონმდებლობის მიერ ოჯახის ცნებიდან ჰომოსექსუალი წყვილების გამორიცხვა. წყვილი არ დაეთანხმა საკონსტიტუციო სასამართლოს პოზიციას. მათ მიაჩნდათ, რომ დაირღვა მათი ოჯახური ცხოვრებისა და დისკრიმინაციის აკრძალვის უფლება. საკონსტიტუციო სასამართლომ გადაავადა გადაწყვეტილების მიღების დრო და იმავე წლის 27 ოქტომბერს წყვილმა მოსთხოვა საკონსტიტუციო სასამართლოს, რომ წინასწარი გადაწყვეტილების მიღებისთვის²⁷ კითხვით მიე-

²⁷ ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოსთვის გარკვეული კითხვების გადაგზავნა წინასწარი გადაწყვეტილების მიღებისთვის ემსახურება იმ მიზანს, რომ განმარტოს ევროკავშირის ის კონკრეტული კანონი და დაადგინოს გამოიყენება თუ არა იგი მთელი კავშირის ფარგლებში ერთნაირად.

მართა ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოსთვის²⁸. ამავე წლის 29 ნოემბერს საკონსტიტუციო სასამართლომ შეაჩერა განხილვა და მიმართა ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს.²⁹

III. სამართლებრივი პრობლემა და საფუძვლები

აღსანიშნავია, რომ ევროკავშირის ხელშეკრულებებში არაფერია ნათქვამი, ევროკავშირის მოქალაქის მიერ თავისუფალი გადაადგილების უფლების განხორციელებისას – ოჯახთან გაერთიანების უფლების შესახებ, თუმცა ჯერ კიდევ 1960 წელს იყო ეს უფლება აღიარებული.³⁰ განსხვავებით ევროკავშირის პირველადი კანონმდებლობისგან, მეორადი კანონმდებლობა ყოველთვის ითვალისწინებდა ოჯახის გაერთიანების უფლებას.³¹ ამ შემთხვევაში ეს არის No.2004/38 დირექტივა – რომლის მიხედვითაც ერთი წევრი სახელმწიფოს მოქალაქეს შეუძლია სხვა წევრ სახელმწიფოში გადაადგილება და ოჯახის წევრების თანხლებით დასახლება. ამასთან, ითვლებოდა რომ ის მოქალაქეები, რომლებიც თავისუფალი გადაადგილების უფლების განხორციელების ფარგლებში ბრუნდებიან მათი წარმოშობის წევრ სახელმწიფოში, ისევე როგორც ანდრიუ კომანი ბრუნდებოდა ბელგიიდან რუმი-

²⁸ იმ ინსტანციის სასამართლოები, რომელთა გადაწყვეტილებაც არ ექვემდებარება გასაჩივრებას, ვალდებულნი არიან მიმართონ ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოს იმ შემთხვევაში, თუკი გაურკვეველია, თუ როგორ უნდა იქნეს გამოყენებული ევროკავშირის კანონმდებლობა წევრი სახელმწიფოს ეროვნულ სამართლებრივ კონტექსტში.

²⁹ The Coman case, Briefing Note, ILGA-EUROPE.

³⁰ Tryfonidou A., *Awaiting the ECJ Judgment in Coman: Towards the Cross-Border Legal Recognition of Same-Sex Marriages in the EU?* EU Law Analysis, 2017.

³¹ იხ. Regulation 1612/68 and Directive 73/148.

ნეთში,³² უნდა სარგებლობდეს ამ დირექტივითა და ევროკავშირის პირველადი სამართლიდან მომდინარე უფლებებით.³³

გამომდინარე იქიდან, რომ No.2004/38 დირექტივა ანალოგიით ვრცელდება იმ მოქალაქეებზე, რომლებიც უკან ბრუნდებიან წარმოშობის წევრ სახელმწიფოში, ოჯახის გაერთიანების უფლება მათზე და მათი ოჯახის წევრებზეც ვრცელდება. მეუღლე ყოველთვის ითვლებოდა იმ ოჯახის წევრად, რომელსაც შეუძლია ევროკავშირის კანონმდებლობაზე დაყრდნობით მოითხოვოს წევრი სახელმწიფოსგან ხანგრძლივი ბინადრობის უფლება. ოჯახის გაერთიანების უფლება ძირითადად გამოიყენება მაშინ, როდესაც მეუღლე მესამე სახელმწიფოს მოქალაქეა, რადგან ისინი ევროკავშირში ვერ სარგებლობენ თავისუფალი გადაადგილების ინდივიდუალური უფლებით. ამიტომ, კომანის საქმეზე ლუქსემბურგის სასამართლოსთვის გადაცემული კითხვები ეხებოდა ამ დირექტივის ინტერპრეტაციას. კერძოდ:

1. დირექტივის მე-2 მუხლის მე-2 ნაწილის (ა) პუნქტში მოცემული „მეუღლის“ დეფინიცია რამდენად მოიცავდა ჰომოსექსუალ მეუღლეს ევროკავშირის ძირითადი უფლებების ქარტიის მე-7, მე-9, 21-ე და 45-ე მუხლების გათვალისწინებით, მაშინ, როდესაც ევროკავშირის მოქალაქისა და მესამე სახელმწიფოს მოქალაქის ქორწინება შედგა ერთ-ერთ წევრ სახელმწიფოში, რომელიც ამ შემთხვევაში არ იყო მასპინძელი სახელმწიფო და რომელსაც მოსარჩელები ედავებოდნენ.

2. პირველ კითხვაზე სასამართლოს მიერ დადებითად გაცემული პასუხის შემთხვევაში, რუმინეთის საკონსტიტუციო სასამართლო ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოსგან ელოდებოდა პასუხს, რამდენად იყო მასპინძელი წევრი სახელმ-

³² Case C-456/12 O and B v Minister voor Immigratie, Integratie en Asiel EU:C:2014 :135, para. 51.

³³ Case C-218/14 Singh and Others v Minister for Justice and Equality (2015), ECLI:EU:C:2015:476.

წიფო ვალდებული მიენიჭებინა 3 თვეზე მეტი ხნით ბინადრობის უფლება ევროკავშირის მოქალაქის ჰომოსექსუალი მეუღლისთვის, დირექტივის მე-3 მუხლის პირველი ნაწილისა და მე-7 მუხლის მე-2 ნაწილის, აგრეთვე ევროკავშირის ძირითადი უფლებების ქარტიის მე-7, მე-9, 21-ე და 45-ე მუხლების მხედველობაში მიღების შემთხვევაში.

3. თუ პასუხი (პირველ კითხვაზე) უარყოფითი იქნებოდა, შეეძლო თუ არა ჰომოსექსუალ მეუღლეს, რომელიც არ იყო ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოს მოქალაქე და რომელიც დაქორწინებული იყო ევროკავშირის მოქალაქეზე სხვა წევრი სახელმწიფოს კანონმდებლობით, კლასიფიცირებული ყოფილიყო დირექტივის No.2004/38 მე-3 მუხლის მე-2(ა) ნაწილით გათვალისწინებულ „სხვა ოჯახის წევრად“ ან განხილულიყო დირექტივის მე-2 მუხლის მე-2(ბ) ნაწილით გათვალისწინებულ „პარტნიორად, რომელთანაც ევროკავშირის მოქალაქეს აქვს მტკიცე და დასა- ბუთებული ურთიერთობა“. აღნიშნული განაპირობებდა თუ არა მასპინძელი წევრი სახელმწიფოს დავალდებულებას, რომ უზრუნველყო ამ პირის მეუღლესთან ერთად შესვლა და სამ თვეზე მეტი ხნით ბინადრობის უფლების მიღება, თუკი მასპინძელი სახელმწიფო თავად არ აღიარებდა ჰომოსექსუალი წყვილების ქორწინებას და არც სთავაზობდა რაიმე ალტერნატიულ სამარ-თლებრივ ფორმას, როგორცაა რეგისტრირებული პარტნიორობა.

4. თუ (მესამე კითხვაზე) პასუხი დადებითი იქნებოდა, მოეთხოვებოდა თუ არა მასპინძელ სახელმწიფოს No.2004/38 დირექტივის მე-3 (2) და მე-7 (2) მუხლებისა და ქარტიის მე-7, მე-9, 21-ე და 45-ე მუხლების გათვალისწინებით, საკუთარ ტერიტორიაზე ევროკავშირის მოქალაქის ჰომოსექსუალი მეუღლისათვის 3 თვეზე მეტი ხნით ბინადრობის უფლება მიეცა?³⁴

³⁴ იხ. Coman Case C-673/16.

IV. გენერალური ადვოკატის მოსაზრება

გენერალურმა ადვოკატმა განმარტა, რომ აღნიშნულ საქმეზე მთავარი სამართლებრივი საკითხი – ევროკავშირის მოქალაქეთა თავისუფალი გადაადგილების უფლება იყო და არა ჰომოსექსუალთა ქორწინების ლეგალიზება.³⁵ უფრო მეტიც, მან აღნიშნა, რომ ქორწინების ინსტიტუტის ფორმირება წევრი სახელმწიფოების კომპეტენციაა³⁶, თუმცა მან ასევე განმარტა, რომ ამ კომპეტენციების განხორციელებისას მნიშვნელოვანია ევროკავშირის სამართლებრივი დებულებების გათვალისწინება, მათ შორის, ქორწინებასთან დაკავშირებით. გენერალური ადვოკატის განმარტებით, სასამართლომ "Maruko" საქმეზე³⁷ აღნიშნა, რომ წევრი სახელმწიფოები კომპეტენციების განხორციელებისას უნდა ხელმძღვანელობდნენ დისკრიმინაციის აკრძალვის პრინციპით.³⁸

გენერალურმა ადვოკატმა საკუთარი მოსაზრების ჩამოყალიბებისას ყურადღება გაამახვილა No.2004/38 დირექტივის ფარგლებში ოჯახის წევრის მნიშვნელობის დადგენაზე. კერძოდ, დირექტივის მე-2 მუხლის მე-2(ა) ნაწილზე – „მეუღლის“ დეფინიციაზე. გენერალური ადვოკატის მოსაზრებით, დირექტივაში „მეუღლის“ განმარტებასთან დაკავშირებით არ მომხდარა ეროვნულ კანონმდებლობაზე მითითება. შესაბამისად, ამ ტერმინის დეფინიციისას უნდა ვიხელმძღვანელოთ ავტონომიური ინტერპრეტაციით, რადგან სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის თანახმად, იმ შემთხვევაში, თუ ევროკავშირის სამართლის დებულებები არ მიუთითებენ წევრი სახელმწიფოების ეროვნულ კანონმდებლობაზე, ევროკავშირის სამართლებრივი ნორმების

³⁵ Advocate General Melchior Wathelet in his Opinion in Coman, 2018, 38.

³⁶ იქვე. 36.

³⁷ იხ. Case C-267/06, Tadao Maruko v. Versorgungsanstalt der deutschen Biihnen, 2008, 58; ase C-443/15,

David L. Parris v Trinity College Dublin and Others 2016, 58.

³⁸ Coman, AG Opinion, 37.

ერთგვაროვანი გამოყენებისა და თანასწორობის პრინციპიდან გამომდინარე, გამოყენებულ უნდა იქნეს ავტონომიური ინტერპრეტაცია.³⁹ სხვა სიტყვებით, სასამართლოს პრაქტიკის მიხედვით, წევრი სახელმწიფო ვალდებულია მხედველობაში მიიღოს ევროკავშირის სამართალი,⁴⁰ მათ შორის, დისკრიმინაციის აკრძალვის პრინციპთან მიმართებით. გენერალური ადვოკატის მოსაზრებით არ არის მართებული, რომ ქორწინების ნამდვილობა დამოკიდებულია იმაზე, შედგა თუ არა ეს ქორწინება ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოში. საკუთარი მოსაზრების გასამყარებლად, გენერალურმა ადვოკატმა მაგალითად მოიყვანა *"Metock and Others"* საქმე, სადაც სასამართლო, არა პირდაპირ, მაგრამ მაინც შეეხო ქორწინების საკითხს და დაასკვნა, რომ No.2004/38 დირექტივიდან გამომდინარე, უფლებები ვრცელ-დებოდა ევროკავშირის მოქალაქის მეუღლეზე, რომელიც მესამე სახელმწიფოს მოქალაქეა, მიუხედავად იმისა, თუ სად და როდის დაქორწინდა ის. დამატებით, ისიც აღნიშნა, რომ უმნიშვნელოა, თუ რომელ სახელმწიფოდან გადაადგილდა მესამე სახელმწიფოს მოქალაქე მასპინძელ წევრ სახელმწიფოში.⁴¹ აქედან გამომდინარე, გენერალური ადვოკატის მოსაზრებით, „მეუღლე“ გენდერ-ნეიტრალური ტერმინია, რომელიც დაკავშირებულია ქორწინებასთან და არაფერი აქვს საერთო ქორწინების ადგილთან.⁴² ამასთან, გენერალური ადვოკატის მოსაზრებით, განზრახ არ მოხდა ტერმინი „მეუღლის“ დაკონკრეტება. ამ დირექტივის სამუშაო დოკუმენტში ევროკომისიას აღნიშნული ჰქონდა ტერმინი

³⁹ იქვე. 34.

⁴⁰ იქვე. 38; იხ. მოქალაქეობასთან, პიროვნების სახელებთან დაკავშირებით, იხ. 2003, Garcia Avello (C-148/02, EU:C:2003:539, paragraph 25); პირდაპირ დაბეგვრასთან დაკავშირებით იხ.1995, Schumacker (C-279/93, EU:C:1995:31, paragraph 21); სისხლის სამართლის საკითხებთან დაკავშირებით 1999, Calfa (C-348/96, EU:C:1999:6, paragraph 17).

⁴¹ Coman, AG Opinion, 48; იხ. Case C-127/09 Metock EU:C:2008:449, 98.

⁴² იქვე. 49.

„მეუღლე“, ხოლო ევროპარლამენტი ითხოვდა „მეუღლის“ გვერდით ჩანაწერის გაკეთებას – „მიუხედავად სქესისა“, თუმცა ევროსაბჭო არ დაეთანხმა „მეუღლის“ ცნებაში ასე აშკარად ჰომოსექსუალი წყვილების მოსაზრებას. არსებობდა შიში იმისა, რომ ეს გამოიწვევდა აზრთა სხვადასხვაობას კავშირის შიგნით, რადგან იმ პერიოდისთვის მხოლოდ ორი წევრი სახელმწიფოს – ნიდერლანდებისა და ბელგიის კანონმდებლობა უშვებდა ჰომოსექსუალთა შორის ქორწინებას. გენერალური ადვოკატის მოსაზრებით, დირექტივის შემუშავების ისტორია არგუმენტად არ უნდა ყოფილიყო გამოყენებული რომელიმე კონკრეტული პოზიციის დასაცავად, რადგან, ის ფაქტი, რომ აღნიშნული ცნების მნიშვნელობა საბოლოოდ ამ სახით ჩამოყალიბდა, იგი უკავშირდებოდა იმ დროს არსებულ კონტექსტს.⁴³ ამასთან, გენერალურმა ადვოკატმა აღნიშნა, რომ დირექტივის განმარტება დამოკიდებული უნდა იყოს იმ დროსა და რეალობაზე, რომლის პერიოდშიც სასამართლოს ამ საკითხზე მსჯელობა მოუწევს.⁴⁴

გენერალური ადვოკატი, მას შემდეგ რაც ასაბუთებს, რომ ქორწინების ადგილს არ აქვს მნიშვნელობა, აანალიზებს No.2004/38 დირექტივის მე-2 მუხლის მე-2(ბ) ნაწილს, რომელშიც საუბარია რეგისტრირებული პარტნიორის ცნებაზე.⁴⁵ მისი აზრით, ქორწინების ინსტიტუტის სამართლებრივი ბუნებიდან გამომდინარე ოფიციალურ ქორწინებაში მყოფ მეუღლეებს, კანონით ენიჭებათ გარკვეული უფლება-მოვალეობები, რომლებიც თავის ბუნებით უნივერსალურია, მაშინ როდესაც რეგისტრირებული პარტნიორობის ინსტიტუტის გარშემო მნიშვნელოვნად განსხვავებული მიდგომებია და შესაბამისად, უფლება-მოვალეობებიც განსხვავებულია.⁴⁶

⁴³ იქვე. 51.

⁴⁴ იქვე. 52.

⁴⁵ იქვე. 33.

⁴⁶ იქვე. 50.

დირექტივაში რეგისტრირებული პარტნიორის ოჯახის წევრად აღიარება დაკავშირებულია მასპინძელი სახელმწიფოს შიდა კანონმდებლობასთან. დირექტივა პირდაპირ აკეთებს მითითებას იმაზე, რომ რეგისტრირებული პარტნიორის ოჯახის წევრად აღიარების ვალდებულება მიმღებ წევრ სახელმწიფოს აქვს მაშინ, როდესაც თავად ეს სახელმწიფო ქორწინებისა და რეგისტრირებულ პარტნიორობას თანაბარმნიშვნელოვან ინსტიტუტებად აღიარებს.⁴⁷ როგორც ჩანს, დირექტივის ამ ჩანაწერს არ ეთანხმება გენერალური ადვოკატი. მას მაგალითად მოჰყავს *"Oliari and Others v. Italy"* საქმე, სადაც სტრასბურგის სასამართლომ კონვენციის მე-8 მუხლთან მიმართებით განმარტა, რომ სახელმწიფოები ვალდებულნი არიან „რაიმე ფორმით“ აღიარონ ჰომოსექსუალი წყვილების ურთიერთობა და უზრუნველყონ მათი დაცვა. ამიტომ, მასპინძელი სახელმწიფოს მიერ, ქორწინების უფლებიდან ჰომოსექსუალი პირების ამორიცხვა რეგისტრირებული პარტნიორობის ალტერნატიულ ინსტიტუტის შეთავაზების გარეშე არღვევს კონვენციის მე-8 მუხლს, და ასევე, ევროკავშირის ქარტიის მე-7 მუხლს. გენერალურმა ადვოკატმა, ეს არგუმენტი დაუკავშირა ამავე ქარტიის 52-ე მუხლის მე-3 ნაწილს, რომლის მიხედვითაც ამ ორ სამართლებრივ ინსტრუმენტში მოცემული უფლებები მნიშვნელობით და ფარგლებით ერთიდაიგივეა. ამრიგად, ის განმარტავს, რომ პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლების ფარგლები, კონვენციითაც (მე-8 მუხლი) და ქარტიითაც (მე-7), ერთიდაიგივეა.⁴⁸

გენერალური ადვოკატი აღნიშნავს, რომ ქორწინების ინსტიტუტის მიმართ იცვლება და ვითარდება საზოგადოების შეხედულებებიც და სასამართლოს პრეცედენტული სამართალიც.⁴⁹ მისი განმარტებით, ევროკავშირში არსებული ქორწინების ე.წ „ტრადი-

⁴⁷ იქვე.

⁴⁸ Coman, AG Opinion, Footnote 25.

⁴⁹ იქვე. 50.

ციული გაგება⁵⁰ მოძველებულია და აღარ უნდა იქნეს გამოყენებული, შესაბამისად, საჭიროა „მეუღლის“ ავტონომიური ინტერპრეტაციის შემოღება, რომლის განმსაზღვრელიც არ იქნება ინდივიდის სქესი.⁵¹ გენერალური ადვოკატი ასევე აღნიშნავს, რომ თუნდაც ის შემთხვევები, როდესაც სტრასბურგის სასამართლომ ე.წ. „ტრადიციული ქორწინების“ დაცვა ლეგიტიმურ მიზანს დაუკავშირა, მისი აზრით, კომანის საქმის შინაარსიდან გამომდინარე, არ არის საკმარისად „დამაჯერებელი და მნიშვნელოვანი“ სექსუალური ორიენტაციის ნიშნით დისკრიმინაციის გასამართლებლად.⁵² ის ასევე განმარტავს, რომ ქორწინებასთან მიმართებით ჰეტერონორმატიული მიდგომები და ოჯახური ცხოვრების უფლებიდან ჰომოსექსუალი წყვილების გამორიცხვა სტრასბურგის სასამართლომ „ხელოვნურად მიიჩნია“⁵³. ამასთან, გენერალური ადვოკატი კიდევ ერთხელ უსვამს ხაზს იმას, რომ სტრასბურგის სასამართლო კონვენციის მე-8 მუხლის ფარგლებში მოითხოვს სახელმწიფოებისგან, რომ სამართლებრივად აღიარონ და დაიცვან ჰომოსექსუალთა ურთიერთობები.⁵⁴ ამრიგად, გენერალური ადვოკატი ფიქრობს, რომ დირექტივით განსაზღვრული „მეუღლის“ ცნების ფარგლებში უნდა მოვიაზროთ ჰომოსექსუალი მეუღლე⁵⁵ და ბუნებრივია, მას უნდა შეეძლოს ხანგრძლივი ბინადრობის უფლების მიღება იმ წევრი სახელმწიფოს ტერიტორიაზე, სადაც მისი

⁵⁰ Joined Cases C-122 & 125/99 P D and Sweden v Council EU:C:2001:304, 34.

⁵¹ Coman, AG Opinion, 32 იხ. According to Advocate General Wathelet, the term ‘spouse’ includes, in the light of the freedom of residence of citizens of the EU and their family members, spouses of the same sex Court of Justice of the European Union, Press Release No 02/18, Luxembourg, 2018.

⁵² Coman, AG Opinion, 64.

⁵³ Schalk and Kopf v. Austria [ECtHR], Application no. 30141/04 24, 2010, 94.

⁵⁴ Coman, AG Opinion, 59. 62.

⁵⁵ იქვე. 31.

მეუღლე თავისუფალი გადაადგილების უფლებით სარგებლობისას დასახლდა.⁵⁶

რაც შეეხება წევრი სახელმწიფოების არგუმენტს, რომ ქორწინების საკითხი უკავშირდება მათ ეროვნულ იდენტობას, გენერალურმა ადვოკატმა განმარტა, რომ ეროვნული იდენტობის პატივისცემა გამომდინარეობს ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულების მე-4(2) მუხლიდან, რომელიც უნდა იკითხებოდეს ამავე მუხლის მე-3 ნაწილით გათვალისწინებული ე.წ. „გულწრფელი ურთიერთანამშრომლობის პრინციპთან“ ერთად.⁵⁷

გენერალურმა ადვოკატმა, სასამართლოს შესთავაზა ალტერნატივა, რომ იმ შემთხვევაში თუ არ მოხდებოდა ტერმინი „მეუღლის“ ფარგლებში ჰომოსექსუალი წყვილების გათვალისწინება, მაშინ აღნიშნულ საქმეზე კომანის მეუღლე რუმინეთს უნდა ეღიარებინა დირექტივის მე-3 მუხლის მე-2(ა) ნაწილით განსაზღვრულ „ოჯახის სხვა წევრის“ ცნების ან ამავე მუხლის „ბ“ პუნქტის ფარგლებში, რომელიც ამ დირექტივის ბენეფიციარად ასახელებს პარტნიორად, რომელთანაც ევროკავშირის მოქალაქეს აქვს „მტკიცე და სათანადოდ დამოწმებული“ ურთიერთობა. მისი განმარტებით, გამომდინარე იქიდან, რომ ანდრიუ კომანი ოფიციალურ ქორწინებაში იყო მის მეუღლესთან, რუმინეთს უფლება არ ჰქონდა, უარი ეთქვა დირექტივის მე-3 მუხლის მე-2(ბ) ნაწილით გათვალისწინებული პარტნიორის სტატუსის აღიარებაზე და შესაბამისად, ვალდებული იყო მიენიჭებინა ბინადრობის უფლება.

V. ევროპის მართლმსაჯულების სასამართლოს გადაწყვეტილება

სასამართლომ თავის გადაწყვეტილებაში აღნიშნა, რომ პრეცედენტული სამართლიდან გამომდინარე,⁵⁸ ევროკავშირის მოქა-

⁵⁶ იქვე. 26.

⁵⁷ იქვე. 40.

⁵⁸ იხ. Morgan and Bucher, C-11/06 and C-12/06, EU:C:2007:626, 2013, 22.

ლაქეს უფლება აქვს თავისუფალი გადაადგილების უფლებით სარგებლობისას გადავიდეს სხვა წევრ სახელმწიფოში საცხოვრებლად. ამ შემთხვევაში, ის ისარგებლებს ევროკავშირის ფუნქციონირების შესახებ ხელშეკრულების 21-ე მუხლით გათვალისწინებული თავისუფალ გადაადგილებასთან დაკავშირებული უფლებებით, რომელიც, საჭიროების შემთხვევაში, შესაძლოა გამოყენებულ იქნეს წარმოშობის სახელმწიფოს მიმართ.

სასამართლომ ასევე აღნიშნა, რომ ზემოხსენებული უფლებებით სარგებლობისას, ევროკავშირის მოქალაქე უფლებამოსილია, როგორც წევრ მასპინძელ სახელმწიფოში გადასვლისას, ასევე წარმოშობის წევრ სახელმწიფოში დაბრუნებისას, იცხოვროს საკუთარ ოჯახის წევრებთან ერთად და ჰქონდეს ნორმალური ოჯახური ცხოვრება. შესაბამისად, დირექტივა ვრცელდება არამხოლოდ იმ მოქალაქეზე, რომელიც სხვა წევრ სახელმწიფოში გადადის, არამედ ის ანალოგიით ვრცელდება იმ მოქალაქეზეც, რომელიც უკან, წარმოშობის წევრ სახელმწიფოში ბრუნდება.

სასამართლომ განმარტა, რომ მესამე სახელმწიფოს მოქალაქე, რომელიც ევროკავშირის მოქალაქის ჰომოსექსუალი მეუღლეა, აკმაყოფილებს დირექტივით განსაზღვრულ ოჯახის წევრის ცნებას და ექცევა „მეუღლის“ დეფინიციის ფარგლებში.⁵⁹ ამიტომ, „მეუღლე“ არის პირი, რომელიც მეორე ადამიანთან ქორწინებითა დაკავშირებული. სასამართლოს განმარტებით, დირექტივის მიზნებისთვის „მეუღლე“ გენდერ-ნეიტრალური ტერმინია, რომელიც ავალდებულებს მასპინძელ წევრ სახელმწიფოებს აღიარონ სხვა წევრ სახელმწიფოში კანონიერად შემდგარი ქორწინება და მიანიჭონ ევროკავშირის მოქალაქის მეუღლეს ხანგრძლივი ბინადრობის უფლება.⁶⁰ სასამართლომ ასევე განმარტა, რომ ეს ვალდებულება არსებობს იმ შემთხვევაში, თუ ევროკავშირის მოქალაქეს იმ

⁵⁹ Coman Case C-673/1, 33.

⁶⁰ იქვე. 35.

წევრ სახელმწიფოში ჰქონდა ნამდვილი ბინადრობა.⁶¹ სასამართლომ ასევე განმარტა, რომ ევროკავშირის მოქალაქესთან რეგისტრირებულ პარტნიორობაში მყოფი მესამე სახელმწიფოს მოქალაქე, მხოლოდ იმ შემთხვევაში დააკამყოფილებს დირექტივაში მოცემულ ოჯახის წევრის ცნებას, თუკი მასპინძელი წევრი სახელმწიფო რეგისტრირებულ პარტნიორობას განიხილავს ქორწინების ექვივალენტად.⁶²

სასამართლომ გადაწყვეტილებაში კვლავ აღნიშნა, რომ არავის აქვს უფლება ჩაერიოს წევრი სახელმწიფოს შიდა კანონმდებლობაში. სასამართლომ კიდევ ერთხელ გაუსვა ხაზი წევრი სახელმწიფოს უფლებამოსილებას – თავად დაარეგულიროს ქორწინების უფლების სამართლებრივი ჩარჩო და ქორწინებაზე უფლებამოსილი სუბიექტები. თუმცა, იქვე აღნიშნა, რომ ამ კომპეტენციის განხორციელებისას, წევრმა სახელმწიფომ უნდა გაითვალისწინოს ევროკავშირის კანონმდებლობა, კერძოდ, ევროკავშირის ხელშეკრულებებიდან გამომდინარე თავისუფალ გადაადგილებასთან დაკავშირებული ნორმები.

სასამართლომ ყურადღება გამახვილა ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულების მე-4 მუხლის მე-4(2) ნაწილით გათვალისწინებულ საჯარო პოლიტიკისა და ეროვნული იდენტობის არგუმენტზე⁶³, რომელიც გარკვეული სახელმწიფოების მიერ ევროკავშირის ფუნ-დამენტური თავისუფლებების შეზღუდვისთვის გამოყენებული იყო როგორც გამამართლებელი საშუალება. სასამართლომ განმარტა, რომ საჯარო პოლიტიკის არგუმენტზე დაყრდნობით, ფუნდამენტური თავისუფლების შეზღუდვა შეიძლება თუკი საზოგადოების ფუნდამენტურ ინტერესებს ემუქრება რეალური და სერიოზული საფრთხე.⁶⁴ რაც

⁶¹ იქვე. 40.

⁶² იქვე, 36.

⁶³ იქვე, 42.

⁶⁴ იქვე, 44; იხ., Bogendorff von Wolffersdorff, C-438/14, EU:C:2016:401, 67.

შეეხება, ეროვნული იდენტობის არ-გუმენტს, სასამართლომ აღნიშნა, რომ რადგან სხვა წევრ სახელმწიფოში შემდგარი ქორწინების აღიარება სავალდებულოა მხოლოდ თავისუფალი გადაადგილების უფლების რეალიზების კონტექსტში, ეს არ აიძულებს მასპინძელ სახელმწიფოს ჰომო-სექსუალ წყვილებს შორის ქორწინების ლეგალიზებას საკუთარ ტერიტორიაზე. შესაბამისად, სასამართლომ დაასკვნა, რომ ეს არ წარმოადგენს მასპინძელი სახელმწიფოს ეროვნული იდენტობის შეურაცხყოფას.⁶⁵

ამასთან, სასამართლომ გადაწყვეტილებაში ასევე განმარტა, რომ წევრი სახელმწიფოს მიერ შემუშავებული ეროვნული ღონისძიებები, რომლებიც აფერხებენ თავისუფალი გადაადგილების უფლების რეალიზებას, გამართლებული იქნება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ისინი ევროკავშირის უფლებათა ქარტიით გარანტირებულ უფლებებთან იქნება შესაბამისობაში. ამ ნაწილშიც, სასამართლომ დირექტივაში მე-2(2)(ა) ნაწილში გამოყენებულ ტერმინ „მეუღლესთან“ მიმართებით აღნიშნა, რომ პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლება ფუნდამენტური უფლებაა. დამატებით სასამართლომ მიუთითა, რომ ქარტიით განსაზღვრულ „პირად და ოჯახური ცხოვრების უფლებას“ აქვს იგივე მნიშვნელობა რაც, ევროპული კონვენციის მე-8 მუხლით გათვალისწინებულ „პირად და ოჯახური ცხოვრების უფლებას“.

VI. გენერალური ადვოკატის მოსაზრების ანალიზი და შეფასება

გამომდინარე იქიდან, რომ გენერალური ადვოკატის მოსაზრება წინ უსწრებდა სასამართლოს გადაწყვეტილებას, რეალურად სასამართლოს უმრავლესობით მიღებულ გადაწყვეტილებაში დიდწილად გათვალისწინებული იყო მისი მოსაზრება. შესაბამისად, გენერალური ადვოკატის მოსაზრების შეფასების ნაწილში, მხოლოდ იმ სამართლებრივ საკითხებზე გავამახვილებ ყურად-

⁶⁵ იქვე. 46.

ლებას, რომელიც განსხვავებულია საბოლოო გადაწყვეტილებებისგან.

გენერალური ადვოკატის მსჯელობისას, ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი საკითხი, რასაც იგი შეეხო ქორწინების ადგილს შეეხებოდა, მისი აზრით, ქორწინების ნამდვილობა არ უნდა უკავშირდებოდეს ქორწინების ადგილს, ამ კონკრეტულ შემთხვევაში – სხვა წევრ სახელმწიფოს. მისი მსჯელობა დიდწილად აგებულია ინდივიდის პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლებაზე, რომელიც მისი აზრით, უფრო მნიშვნელოვანია, ვიდრე ქორწინებაზე ჰეტერონორმატიული შეხედულების განმტკიცება სხვა ინდივიდის სექსუალური ორიენტაციით დისკრიმინაციის ხარჯზე, რადგან ეს არ ემსახურება ლეგიტიმური მიზნის მიღწევას. აქედან გამომდინარე, გენერალურ ადვოკატს აქვს სავსებით სწორი მიდგომა, რომ ქორწინებას, რომელიც თუნდაც მესამე სახელმწიფოში შედგა, უნდა ჰქოდეს იგივე სამართლებრივი შედეგები, როგორც წევრი სახელმწიფოს შემდგარ ქორწინებას ექნებოდა. სასამართლომ ეს პოზიცია არ გაითვალისწინა.⁶⁶

გენერალურმა ადვოკატმა სასამართლოს შესთავაზა ალტერნატივა: თუ სასამართლო მხედველობაში მიიღებდა რუმინეთის კანონმდებლობას და ამ დირექტივის ფარგლებში არ აღიარებდა ჰამილტონს კომანის მეუღლედ, მაშინ სასამართლოს შეეძლო ეხელმძღვანელა დირექტივის მე-3 მუხლით, რომელიც აფართოებს დირექტივით მოსარგებლეთა წრეს. კერძოდ, მე-3 მუხლის მე-2(ა) და მე-2(ბ) ბენეფიციარებად განსაზღვრავენ „სხვა ოჯახის წევრს“ და პარტნიორს, რომელთანაც ევროკავშირის მოქალაქეს აქვს „მტკიცე და დამოწმებული ურთიერთობა“. ამ შემთხვევაში ორი

⁶⁶ იხ., The Taddeucci and McCall v. Italy, [ECtHR], Application no.51362/09, 2016, 93 ; იხ., ასევე, Koffeman N., Taddeucci and McCall v. Italy: welcome novelty in the ECtHR's case-law on equal treatment of same-sex couples, Strasbourg Observer, 2016.

პრობლემური საკითხი გამოიკვეთა. პირველი, მართლმსაჯულების სასამართლომ „*Rahman* საქმეზე“ აღნიშნა, რომ „გაფართოებული ოჯახის წევრები“, რომელზედაც დირექტივის მე-3 მუხლი საუბრობს, არ დაიშვებიან სახელმწიფოში.⁶⁷ ამასთან, დაკავშირებით გენერალური ადვოკატის არგუმენტი, რომ დაქორწინებული მეუღლეების შემთხვევაში რუმინეთს არ ჰქონდა უფლება არ ელიარებინა ჰამილტონი, როგორც ანდრიუ კომანის პარტნიორი, საკმარისად დამამედებლად არ ჩანდა. სასამართლოს ოდესმე რომ მიეღო მხედველობაში მსგავსი დასაბუთება – ეს ე.წ. „გეგმა ბ“ მაინც პრობლემური იყო, რადგან ბელგიაში ოფიციალურად შემდგარი ქორწინების სტატუსის შელახვა და მისი ჩამოქვეითება სამართლებრივად გაცილებით ნაკლებად მნიშვნელოვან „ინსტიტუტთან“ და ამასთან, ოფიციალური მეუღლის – პარტნიორთან გათანაბრება, სულ მცირე წვერი სახელმწიფოს – ბელიგიის კანონმდებლობის დარღვევა იქნებოდა, არაფერი რომ ვთქვათ თავად დაქორწინებული წყვილის უფლებებზე.

VII. მართლმსაჯულების სასამართლოს სასამართლო გადაწყვეტილების ანალიზი და შეფასება

ლუქსემბურგის სასამართლოს გადაწყვეტილებაში ნათლად იგრძნობა სასამართლოს პოზიცია, რომ კავშირისა და წვერი სახელმწიფოს კანონმდებლობებს შორის კონფლიქტის შემთხვევაში, უპირატესობა ენიჭება ევროკავშირის ნორმებს. ზოგადად, ეს დანაწესი მომდინარეობს ევროკავშირის უზენაესობის პრინციპიდან⁶⁸ და ვრცელდება ისეთ შემთხვევებზე როგორცაა ევროკავშირის ერთ-ერთი ყველაზე დიდი მონაპოვარი – თავისუფალი

⁶⁷ Coman Case, 18; 19.

⁶⁸ Case 6/64, Flaminio Costa v ENEL [1964] ECR 585; იხ., Stiernstom M., The Relationship Between Community Law and National Law, monographic papers, Jean Monnet/Robert Schuman Paper Series.] Vol. 5 No. 33, Miami European Union Center, 2015, 2.

გადაადგილების უფლება. ამასთან, აღსანიშნავია, რომ ამერიკის შეერთებული შტატების კანონმდებლობის მსგავსად, ლუქსემბურგის სასამართლო ითვალისწინებს ე.წ. “*effet utile*“ პრინციპს⁶⁹, რომელიც ნიშნავს რომ ევროკავშირის დებულებები ყოველთვის უნდა განიმარტოს ისე, რომ მიღწეული იყოს კანონმდებლობის მიზანი. სასამართლომ ასევე დაასკვნა, რომ ბუნდოვანი ტერმინები ინტერპრეტირებულ უნდა იქნეს იმ ძირითადი კანონმდებლობის შესაბამისად, რომლის ნაწილიც ისინი არიან. ამერიკის შეერთებული შტატების ე.წ. “*constitutional avoidance*“⁷⁰ დოქტრინის მსგავსად, ლუქსემბურგის სასამართლო ხელმძღვანელობს ე.წ. „ჭარმონიული ინტერპეტაციის“ პრინციპით, რომლის მიხედვითაც ევროკავშირის მეორეული კანონმდებლობა განხილულ უნდა იქნეს (შეძლებისდაგვარად) ისე, რომ არ მოხდეს მისი კანონიერებისა და ნამდვილობის დაკნინება.⁷¹ აქედან გამომდინარე, ნათელია რომ უპირატესობა უნდა მიენიჭოს ევროკავშირის კანონმდებლობას, როდესაც კონფლიქტია ევროკავშირის თანასწორობისა და თავისუფალი გადაადგილების კანონმდებლობასთან და ფუნდამენტურ უფლებებთან, ასევე, იმ შემთხვევაში, როდესაც სასწორზე ევროპული ინტეგრაციის ძირითადი მიზნები დევს.⁷² შესაბამისად, სასამართლოს გადაწყვეტილებიდან გამომდინარე, მიუხედავად

⁶⁹ Gombos K., *EU Law Through the Eyes of a National Judge*, Conference Paper: *EU Legislative Drafting: Views from those applying EU law in the Member States*, 2018, 4.

⁷⁰ ეს პრინციპი გულისხმობს, რომ უზენაესმა სასამართლომ შეძლებისდაგვარად თავიდან უნდა აიცილოს კონსტიტუციურ საკითხებზე გადანყვეტილების მიღება და გადანყვეტილება მიიღოს კანონის (ნორმატიული აქტის) საფუძველზე.

იხ., https://www.law.cornell.edu/wex/constitutional_avoidance

⁷¹ Lenaerts K., Gutierrez-Fins J.S., *To say What The Law of The EU Is: Methods of Interpretation and The European Court of Justice*, *Columbia Journal European Law*, Vol 20.2, 2014; იხ., *Case C-403/99, Italy v. Comm'n*, 2001 E.C.R. I-6897, 37.

⁷² Titshaw S., *Sam-Sex Spouses Lost in Translation? How to Interpret “Spouse” in The E.U Family Migration Directives*, 2016, 76.

იმისა, რომ მასპინძელ სახელმწიფოს (ამ შემთხვევაში რუმინეთი) ეროვნული კანონმდებლობით პირდაპირ აქვს აკრძალული ჰომოსექსუალ პირთა შორის ქორწინება და ამ ქორწინების აღიარება, პრიორიტეტი მიენიჭება ევროკავშირის სამართალს, რადგან საფრთხის წინაშე დგას ევროკავშირის მოქალაქის თავისუფალი მიმოსვლის უფლება.

სასამართლომ სწორად აღნიშნა, რომ ევროკავშირის მოქალაქის მიერ თავისუფალი გადაადგილების უფლებით სარგებლობისას, იქნება ეს სხვა წევრ სახელმწიფოში გადასვლა ან წარმოშობის წევრ სახელმწიფოში დაბრუნება, ოჯახთან გაერთიანების უფლება უმნიშვნელოვანესია.⁷³ სასამართლოს შეხედულებით, ამ უფლების შეზღუდვა იწვევს თავისუფალი გადაადგილების ფუნდამენტური უფლების ხელყოფას, რადგან ევროკავშირის მოქალაქეებს თუკი არ მიეცემათ საკუთარ ოჯახთან გაერთიანების უფლება, ევროკავშირის ბევრმა მოქალაქემ შეიძლება უარი თქვას ამ ფუნდამენტური უფლებით სარგებლობაზე. ერთ-ერთ საქმეზე სასამართლომ დაადგინა, რომ თავისუფალი გადაადგილების უფლება იზღუდება, როდესაც მასპინძელი წევრი სახელმწიფო უარს აცხადებს დაარეგისტრიროს გვარები წარმოშობის ქვეყნის მიერ გამოცემული პრაქტიკის მიხედვით. სასამართლომ მიიჩნია, რომ ეს ქმნის სერიოზულ უხერხულობას პირად და პროფესიულ ცხოვრებაში. აქედან გამომდინარე, ცხადია, იმ დაბრკოლების დიდი მასშტაბი, რომელსაც ქორწინების სტატუსის არაღიარება გამოიწვევს.⁷⁴

ლუქსემბურგის სასამართლომ, No.2004/38 დირექტივის ფარგლებში სწორად განმარტა, რომ ტერმინი „მეუღლე“ გენდერ-ნეი-

⁷³ Guild E., EU Citizens, Foreign Family Members and European Union Law, European Journal of Migration and Law, Vol. 21: Issue 3, 2019.

⁷⁴ Garcia Avello C-148/02, ECLI:EU:C:2003:539; Grunkin Paul judgment, C-353/06, CLI:EU:C:2008:559; იხ., Gyenyey L., Same Sex Couple's Rights to Free Movement in Light of Member States' National Identities: Legal Analysis of the Coman Case, 2018, 162-163.

ტრალური ბუნებისა და ის ვრცელდება ოფიციალურ ქორწინებაში მყოფ ჰომოსექსუალ მეუღლეებზეც. თუმცა, დირექტივაში „მეუღლის“ დეფინიციის გვერდით არ გაკეთებულა მითითება მასპინძელი სახელმწიფოს ეროვნულ კანონმდებლობაზე, როგორც მაგალი-თად, ეს მოხდა რეგისტრირებული პარტნიორის შემთხვევაში. რო-გორც, გენერალურმა ადვოკატმა აღნიშნა, დირექტივაზე მუშაობის პერიოდში საუბარი იყო ტერმინში „მეუღლე“ ჰომოსექსუალ პირთა მოსაზრების ან მათი პირდაპირ გამორიცხვის შესახებ.⁷⁵ დირექტივის შექმნის ისტორია არ უნდა იქნეს არგუმენტად გამოყენებული – არც ტერმინი მეუღლის ჰეტერონორმატიული ბუნების, არც მისი გენდერ-ნეიტრალური ბუნების მხარდასაჭერად. ამ ტერმინის ამ სახით ჩამოყალიბება უკავშირდება იმ პერიოდს – 2004 წელს, როდესაც მხოლოდ ორ სახელმწიფოს ჰქონდა ჰომოსექსუალთა ქორწინება ლეგალიზებული.⁷⁶ ფაქტია, ეს იყო გამოსავალი კავშირ-ში მოსალოდნელი არეულობისა და დამაბულობის თავიდან ასარიდებლად, თუმცა დირექტივის ტექსტის კითხვისას ნათელია, რომ „მეუღლე“ გენდერ-ნეიტრალური ბუნებისა⁷⁷ და მოიცავს ყველას ოფიციალურად დაქორწინებულ მეუღლეს, მიუხედავად სქესისა და სექსუალური ორიენტაციისა. აღსანიშნავია, ასევე, რომ ტერმინი „მეუღლის“ გენდერ-ნეიტრალური ბუნების ექსკლუზიურად ამ დირექტივასთან დაკავშირება აჩენს უამრავ შეკითხვას სხვა

⁷⁵ Bell M., *Eu Directive on Free Movement and Same-Sex Families: Guidelines on the Implementation Process*, The European Region of the International Lesbian and Gay Association (ILGA-Europe), 2005, 5.

⁷⁶ Kochenov d., *After the celebration: Marriage equality in EU Law post-Coman in eight questions and some further thoughts*, Maastricht Journal of European and Comparative Law, vol.27(5), 2020, 555-556.

⁷⁷ Kochenov D., *The Right to Have What Rights? EU Citizenship in Need of Clarification*. European Law Journal, Vol. 19., Iss. 4, 2013 502; იხ., ასევე Kochenov D. Belavuasu – U., *On the "entry options" for the "right to love": Federalizing legal opportunities for LGBT movements in the EU*. EUI Working papers, 2016, 11.

დირექტივებთან და მათში გამოყენებულ დებულებებთან მიმართებით. ეს ცხადყოფს, რომ ევროკავშირში არ არსებობს ევროკავშირის სამართლის ერთგვაროვანი გაგება, თუნდაც იმ ძირითად ტერმინებსა და პრინციპებზე, რომელზეც დგას ადამიანის ღირსება.

სასამართლომ ამ გადაწყვეტილებით პირდაპირ დაავალდებულა წევრი სახელმწიფოები, რომ ელიარებინათ სხვა წევრ სახელმწიფოში შემდგარი ჰომოსექსუალთა ქორწინება. ქორწინების აღიარების კონტექსტში, აღსანიშნავია, რომ ლუქსემბურგის სასამართლომ სტრასბურგის სასამართლოზე უფრო თამამი ნაბიჯი გადადგა, რაც საკმაოდ პოზიტიური ფაქტია. სტრასბურგის სასამართლომ *"Orlandi and Others v. Italy"*⁷⁸ საქმეზე საკმარისად მიიჩნია ერთ სახელმწიფოში შემდგარი ჰომოსექსუალთა ქორწინების სხვა სახელმწიფოს „რაიმე ფორმით“ აღიარება.⁷⁹ ლუქსემბურგის სასამართლომ კი პირდაპირ დაავალდებულა წევრი სახელმწიფოები ელიარებინათ ეს ქორწინება. რეალურად, ლუქსემბურგის სასამართლოს მიზანი არ ყოფილა ჰომოსექსუალი წყვილებისთვის ქორწინების თანასწორი უფლების გამყარება. რეალურად, სასამართლოს გადაწყვეტილება ვრცელდება კონკრეტულ სიტუაციაზე, რომელიც უკავშირდება ევროკავშირის სამართალს და არა ზოგადად, ჰომოსექსუალ წყვილთა ქორწინებას.⁸⁰ სხვა სიტყვებით, სასამართლომ ეს აღიარება დაუკავშირა ევროკავშირის მოქალაქეობას და მოქალაქის მიერ თავისუფალი გადაადგილების უფლების განხორციელების კონტექსტს. ამრიგად, მესამე სახელმწიფოს მოქალაქეები, რომელსაც ევროკავშირში კანონიერად

⁷⁸ *Orlandi and Others v Italy* (Applications nos. 26431/12; 26742/12; 44057/12 and 60088/12).

⁷⁹ Lack of legal recognition of same-sex unions in Italy violated rights of six couples married abroad, Press Release, European Court of Human Rights, 2017.

⁸⁰ Tryfonidou A., Free Movement of Same-Sex Spouses within the EU: The ECJ's Coman judgment, European Law Blog, 2018.

აქვს ბინადრობის უფლება მოპოვებული, ვერ ისარგებლებენ ამ გადაწყვეტილებიდან გამომდინარე უფლებებით. უფრო მეტიც, სასამართლომ ღიად დატოვა ევროკავშირის მოქა-ლაქის მიერ კავშირის ფარგლებს გარეთ შემდგარი ქორწინების საკითხიც. მაგალითად, უცნობია რა პოზიცია ექნებოდა სასა-მართლოს თუ ანდრიუ კომანი თავის მეუღლეზე დაქორწინდებოდა არა ბელგიაში, არამედ ამერიკის ერთ-ერთ შტატში.⁸¹ თუმცა, იმის გათვალისწინებით, რომ ლუქსემბურგის სასამართლომ არაერთხელ დაუკავშირა ქორწინების კანონიერება სხვა წევრი სახელმწიფოს ტერიტორიას, დიდი ალბათობით, სასამართლო აღნიშნულისგან განსხვავებულ გადაწყვეტილებას მიიღებდა და შესაბამისად, არ დაავალდებულებდა წევრ სახელმწიფოებს ამ ქორწინების აღიარებას.

სასამართლომ მკაფიოდ აღნიშნა, რომ ეს გადაწყვეტილება არ ავალდებულებს მასპინძელ წევრ სახელმწიფოებს საკუთარი კანონმდებლობით დაუშვან ჰომოსექსუალთა ქორწინება⁸² და როგორც უკვე აღვნიშნეთ, ქორწინების ნამდვილობა დაუკავშირა სხვა წევრი სახელმწიფოს ტერიტორიას. იმის გათვალისწინებით, რომ გარკვეულ წევრ ქვეყნებს საკანონმდებლო დონეზე აქვთ აღიარებული ჰომოსექსუალთა ქორწინება, ამ შემთხვევაშიც კანონი განსხვავებულია. მაგალითად, ბელგიაში 2003 წელს მოხდა ჰომოსექსუალთა ქორწინების ლეგალიზება, მაგრამ კანონმა განმარტა ორი მნიშვნელოვანი გარემოება: ა) ბინადრობის ხანგრძლივობა,

⁸¹ Tryfonidou A., *The EU Top Court Rules that Married Same-Sex Couples Can Move Freely Between EU Member States as "Spouses": Case C-673/16, Relu Adrian Coman, Robert Clabourn Hamilton, Asociația Accept v Inspectoratul General pentru Imigrări, Ministerul Afacerilor Interne*, *Feminist Legal Studies* 27, Springer, 2019, 219-220.

⁸² წევრი სახელმწიფოს კომპეტენციაზე, თავად დაარეგულიროს ქორწინების ინსტიტუტის გარშემო სამართლებრივი საკითხები, არაერთ ცნობილ საქმეზე იქნა აღნიშნული. იხ., *Case C-147/08 Römer v. Freie und Hansestadt Hamburg*, ECLI:EU:C:2010:425, 2011, 175; იხ., ასევე Parris, *Case C-443/15*, EU:C:2016:897, 2016, 59.

რომელიც უნდა შეადგენდეს მინიმუმ სამ თვეს ბ) ერთ-ერთი პარტნიორის წარმოშობის ქვეყანაში დაშვებული უნდა იყოს ეს ქორწინება.⁸³ ანდრიუ კომანის მეუღლე, როგორც ამერიკის მოქალაქე და ნიუ იორკში მცხოვრები, სადაც ჰომოსექსუალთა ქორწინება დაკანონებულია ბელგიის კანონმდებლობით უპრობლემოდ იქორწინებდა. მაგრამ იმ შემთხვევაში, თუ კი არც ევროკავშირის მოქალაქისა და არც მისი პარტნიორის წარმოშობის ქვეყანა არ უშვებს ჰომოსექსუალთა ქორწინებას, წყვილი ბელგიაში ვერ დაქორწინდებოდა. ამასთან, აღსანიშნავია, რომ ქორწინების ნამდვილობასთან ე.წ. „წევრი სახელმწიფოს“ კრიტერიუმის შემოღება არასახარბიელო მდგომარეობაში აყენებს იმ წევრი სახელმწიფოს მოქალაქეებს, რომელთაც არ სურთ ან არ შეუძლიათ სხვა წევრ სახელმწიფოში საცხოვრებლად გადასვლა და დაქორწინება⁸⁴. რეალურად, გამოდის რომ, რუმინეთში ადგილობრივ ჰომოსექსუალ მოქალაქეებს, რომელთაც არ უსარგებლიათ თავისუფალი გადაადგილების უფლებით, ვერ შეძლებენ დირექტივიდან გამომდინარე უფლებებით სარგელობას. გამოდის რომ ევროკავშირში სიყვარული და ოჯახთან გაერთიანებაც მხოლოდ იმ შემთხვევაშია შესაძლებელი, თუ ადამიანები ისარგებლებენ ევროკავშირის სამართლით, მაგალითად, საზღვრის კვეთისა და ევროკავშირის ბაზრის თავისუფლების კონტექსტში. ამ შემთხვევაში, ადამიანის ღირსების უფლების სულ მცირედი პატივისცემაც დამოკიდებულია თავისუფალი გადაადგილების უფლებით სარგებლობაზე.⁸⁵

სასამართლოს გადაწყვეტილებიდან გამომდინარე, ქორწინება არის პიროვნებისათვის უნიკალური სტატუსი, რომლის არარსე-

⁸³ Kochenov D., Belavusau U., After the celebration: Marriage equality in EU Law post-Coman in eight questions and some further thoughts, Maastricht Journal of European and Comparative Law, Vol. 27(5), 2020, 556.

⁸⁴ Kochenov D., On Options of Citizens and Moral Choices of States: Gays and European Federalism, Fordham International Law Journal 33, 2009, 169

⁸⁵ Kochenov D., Belavusau U., After the celebration: Marriage equality in EU Law post-Coman in eight questions and some further thoughts, 2020, 563-564

ბოზის შემთხვევაში ინდივიდი ეფექტურად ვერ ისარგებლებს თავისუფალი გადაადგილების ფუნდამენტური უფლებით, რადგან მასთან რეგისტრირებული პარტნიორი მხოლოდ იმ შემთხვევაში მოექცევა ოჯახის წევრის დეფინიციაში, თუკი მასპინძელ სახელმწიფოში რეგისტრირებული პარტნიორობა აღიქმება ქორწინებასთან გატოლებულ ინსტიტუტად.⁸⁶ ამრიგად, თუ ევროკავშირის მოქალაქე არა მეუღლესთან, არამედ რეგისტრირებულ პარტნიორთან ერთად მოისურვებს რუმინეთში საცხოვრებლად გადასვლას, ის ვერ მოექცევა ოჯახის წევრის დეფინიციაში და შესაბამისად, განხილული გადაწყვეტილება მსგავს შემთხვევებზე არ გავრცელდება.⁸⁷ რეგისტრირებული პარტნიორები კვლავ განიცდიან სისტემურ დისკრიმინაციას და ამ ინსტიტუტის სამართლებრივი რეგულირება ისევ ბუნდოვანია. აქედან გამომდინარე, ლოგიკურია, რომ ყველა ის ჰომოსექსუალი წყვილი, რომელიც არ არის დაქორწინებული, თუმცა იმყოფება სხვა ალტერნატიულ ურთიერთობებში, ეს გადაწყვეტილება მათზე არ ვრცელდება. აღსანიშნავია, რომ ლუქსემბურგის სასამართლო ევროკავშირის დებულებების ერთგვაროვანი განმარტებისთვის დიდი ხანია იყენებს ე.წ „ავტონომიურობის პრინციპს“,⁸⁸ რაც გულისხმობს ევროკავშირის ტერმინების ერთგვაროვან, ჰარმონიზებულ გამოყენებას, რომელიც დამოკიდებული არ უნდა იყოს წევრი სახელმწიფოების ეროვნულ კანონმდებლობაზე⁸⁹. შესაბამისად, „რეგისტრირებული პარტნიორის“ ინსტიტუტის აღიარების საკითხის შიდა კანონმდებლობას-

⁸⁶ Brink M. V. D., Is the Reasoning in “Coman” as Good as the Result? 2018.

⁸⁷ Belavusau U., The Federal Rainbow Dream: On Free Movement of Gay Spouses under EU Law, 2018.

⁸⁸ იბ., Molnar T., The concept of autonomy of EU law from the comparative perspective of international law and the legal systems of Member States, Hungarian Yearbook of International Law and European Law, The Hague, Eleven International Publishing, 2016.

⁸⁹ Titshaw S., Sam-Sex Spouses Lost in Translation? How to Interpret “Spouse” in The E.U Family Migration Directives, Boston University International Law Journal vol 34:45, 2016.

თან დაკავშირება, არასწორია. საჭიროა ამ ძირითადი ტერმინების მიმართ ავტონომიური ინტეგრეტაციის გამოყენება, რადგან წევრი სახელმწიფოების მრავალფეროვანი კულტურისა და ტრადიციების გამო, შეუძლებელი იქნება ევროკავშირის მნიშვნელოვანი სამართლებრივი დებულებების მიმართ ერთმნიშვნელოვანი ინტეგრეტაციის დადგენა.

ლუქსემბურგის სასამართლომ სრულიად მართებულად არ მიიღო მხედველობაში „ეროვნული იდენტობის“ და „საჯარო პოლიტიკის“ არგუმენტი, რომლებზე დაყრდნობითაც ცალკეულ სახელმწიფოებს სურდათ ჰომოსექსუალთა ქორწინების აღიარებისგან თავის არიდება. მიუხედავად იმისა, რომ ჰეტერონორმატიული განმარტების მომხრე წევრი სახელმწიფოები აპელირებდნენ საოჯახო სამართლის და ქორწინების სენსიტიურ ბუნებაზე,⁹⁰ რომელიც ემყარება კონკრეტული სახელმწიფოს კულტურას, რელიგიას თუ ტრადიციებს,⁹¹ სასამართლომ ლოგიკურად განმარტა, რომ ევროკავშირის შესახებ ხელშეკრულების მე-4 (2) მუხლი მხედველობაში მიიღება, როდესაც საქმე ეხება საზოგადოებრივი ინტერესების სერიოზულ და რეალურ ხელყოფას. წევრმა სახელმწიფოებმა მხედველობაში არ მიიღეს იმავე მუხლით⁹² გათვალისწინებული ე.წ. „ერთგული თანამშრომლობის“ პრინციპი, რაც გულისხმობს ევროკავშირისა და წევრი სახელმწიფოების ურთიერთდახმარებას ხელშეკრულებიდან გამომდინარე ვალდებულებების შესრულებისას.⁹³

⁹⁰ Gyeney L., Same-Sex Couples' Right to Free Movement in Light of Member states' National Identities: the Legal analysis of Coman Case, *Iustum Aequum Salutare* XIV. 2018, 149-151.

⁹¹ Eastern and Western Europeans Differ on Importance of Religion, Views of Minorities, and Key Social Issues, Pew Research Center, 2018.

⁹² Art. 4 (3) Treaty on European Union.

⁹³ „ერთგული ურთიერთთანამშრომლობის“ პრინციპი არის ევროკავშირის წევრ სახელმწიფოებსა და ევროკავშირის ინსტიტუტებს შორის ევროკავშირის კანონით გათვალისწინებული მთავარი კონსტიტუციური პრინციპი.

სასამართლოს შეხედულება, რომ თავისუფალი გადაადგილების უფლება არ უნდა დაირღვეს მხოლოდ იმიტომ, რომ გარკვეულ წევრ სახელმწიფოებს არ სურთ აღიარონ კანონიერად შემდგარი ჰომოსექსუალთა ქორწინება – ლოგიკურია, თუმცა ამ შემთხვევაში ბუნდოვანია განხილული გადაწყვეტილების იმპლემენტაციის საკითხი. კერძოდ, ლუქსემბურგის სასამართლოს მიერ მხოლოდ თავისუფალი გადაადგილების დირექტივის მიზნებისთვის მასპინძელი სახელმწიფოს დავალდებულებით, რომ აღიაროს ანდრიუ კომანის ქორწინება და მიანიჭოს მის მეუღლეს ხანგრძლივი ბინადრობის უფლება, პრაქტიკული თვალსაზრისით გაუგებარია. სასამართლოს ამ გადაწყვეტილების საფუძველზე ღიად დარჩა საკითხი იმის შესახებ, თუ რა ბედი ეწევა ქორწინებასთან დაკავშირებულ სხვა სამართლებრივ საკითხებს. მაგალითად, საინტერესოა, როგორ დარეგულირდება ისეთი საკითხები, როგორებიცაა ბავშვის აღზრდა,⁹⁴ მეუღლეთა გადასახადების დაბეგვრა⁹⁵ ან სოციალური შედავათების მიღება, მემკვიდრეობა და საკუთრებასთან დაკავშირებული საკითხები.⁹⁶ იმის გათვალისწინებით, რომ რუმინეთში (და არა მარტო) აკრძალულია ჰომოსექსუალთა ქორწინება და ამ სასამართლო გადაწყვეტილებით რუმინეთს დაევალა მხოლოდ დირექტივის მიზნებისთვის ბინადრობის მინიჭება, დიდი ალბათობით, წყვილი ვერ ისარგებლებს სხვა იმ შედავათებითა თუ უფლებებით, რომლითაც ჰეტეროსექსუალი მეუღლეები სარგებლობენ რუმინეთში. ასევე ბუნდოვანია,

იხ., Hillion C., *Mixity and coherence in EU external relations: The significance of the duty of cooperation*, CLEER Working Papers, 2009/2.

⁹⁴ Kochenov D., Belavusau U., *After the celebration: Marriage equality in EU Law post-Coman in eight questions and some further thoughts*, 2020, 562.

⁹⁵ Tryfonidou A., *The EU Top Court Rules that Married Same-Sex Couples Can Move Freely Between EU Member States as "Spouses": Case C-673/16, Relu Adrian Coman, Robert Clabourn Hamilton, Asociația Accept v Inspectoratul General pentru Imigrări, Ministerul Afacerilor Interne*, 2019, 208.

⁹⁶ Stehlik V., *The CJEU Crossing Rubicon On The Same-Sex Marriages? Commentary on Coman Case*, 2018, 96.

მაგალითად, ჰოლანდიიდან რუმინეთში ტურისტად ჩამოსული ჰომოსექსუალი დაქორწინე-ბული წყვილის სამართლებრივი მდგომარეობა. პირობითად, თუ კი მათი ვიზიტისას ერთ-ერთი მეუღლე მძიმედ დაზავდება ავარიის შედეგად⁹⁷, გაუგებარია, მეორე მეუღლის უფლების ფარგლები. არსებული რეალობიდან გამომდინარე, რომელიც სასამართლო გადაწყვეტილებამ მკვეთრად ვერ შეცვალა, მეუღლე გადაწყვეტი-ლებებს ვერ მიღებდა მის ჯანმრთელობასთან დაკავშირებით მხოლოდ იმიტომ, რომ კონკრეტულ სახელმწიფოს არ აქვს კეთილი ნება, სახელმწიფოში შემდგარი ჰომოსექსუალთა ქორწინებისა და ამ ქორწინებიდან მომდინარე უფლება-ვალდებულებების აღიარე-ბისა. ეს ნიშნავს იმას, რომ მიუხედავად იმისა, რომ წყვილმა შეიძლება წარმატებით გამოიყენოს ევროკავშირის სამართალი და აიძულოს მასპინძელი სახელმწიფო აღიაროს მათი ქორწინება, რეალურად, ოჯახური ცხოვრება და მასთან დაკავშირებული უფ-ლება-მოვალეობები მაინც დაკავშირებული იქნება იმ ჰომო-ფობიური სახელმწიფოს ეროვნულ კანონმდებლობასთან.

სხვა მნიშვნელოვანი საკითხი, რაც ამ გადაწყვეტილების სუსტ მხარედ შეიძლება მივიჩნიოთ არის სასამართლოს მიერ ე.წ „ბინადრობის ტესტის“ გამოყენება: სასამართლომ დაადგინა, რომ ევროკავშირის მოქალაქეს შეუძლია ისარგებლოს თავისუფალი გადაადგილების შესახებ დირექტივის დებულებებით მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მასპინძელ წევრ სახელმწიფოში მან, სულ მცირე, სამი თვე იცხოვრა. ამით სასამართლომ ერთგვარად გააქარწლა „შიში“, რომ თავისუფალი გადაადგილების უფლება შესაძლოა ყო-ვილიყო ე.წ „ქორწინების ტურიზმის“⁹⁸ წყარო. თუმცა, სასა-

⁹⁷ Tryfonidou, A., An analysis of the ECJ ruling in Case C-673/16 Coman, The right of same-sex spouses under EU law to move freely between EU member states, research report for NELFA, 2019, pp. 13-14.

⁹⁸ იქვე. 15.

მართლოს ამ საკითხზე უკვე აქვს გადაწყვეტილება გამოტანილი⁹⁹, სადაც აღნიშნა, რომ მოქალაქეს შეუძლია ევროკავშირის მოს-თხოვოს მისი ოჯახის წევრისთვის უფლებების მინიჭება, როდესაც მის სხვა წევრ სახელმწიფოში დაქორწინებას წინ უძღვის ქემმარტი ბინადრობა.

საინტერესოა, ასევე თუ ვინ წყვეტს, ბინადრობის ნამდვილობის საკითხს. დიდი ალბათობით, მასპინძელი სახელმწიფოს პრეროგატივაა კონკრეტული შემთხვევიდან გამომდინარე გადაწყვიტოს დაცულია თუ არა ბინადრობის მოთხოვნა, თუ საქმე გვაქვს ე.წ „ქორწინების ტურიზმთან“.

აღსანიშნავია, რომ სასამართლო თავის გადაწყვეტილებაში ადამიანის უფლებების კუთხით, ძალიან მცირე ანალიზით შემოიფარგლა. მიუხედავად იმისა, რომ რუმინეთის საკონსტიტუციო სასამართლომ დასვა კითხვები „ევროკავშირის უფლებათა ქარტიით“ გათვალისწინებულ უფლებებზე მითითებით, რომელიც ეხებოდა პირადი და საოჯახო ცხოვრების უფლებას, დაქორწინებისა და ოჯახის შექმნის უფლებას, დისკრიმინაციის აკრძალვისა (ორიენტაციის ნიშნით) და თავისუფალი გადაადგილების უფლებას, სასამართლომ თითქოს თავი აარიდა ქარტიის უფლებების კუთხით ამ საქმის განხილვას. უფრო მეტიც, თავისუფალი გადაადგილების უფლებაზე, სასამართლომ იმსჯელა არა ქარტიის 45-ე მუხლის ფარგლებში, არამედ მხოლოდ ევროკავშირის ფუნქციონირების შესახებ ხელშეკრულების 21-ე მუხლით.

რუმინეთის საკონსტიტუციო სასამართლო ევროკავშირის მართლმსაჯულების სასამართლოსგან ცალსახად ელოდებოდა სახელმძღვანელო ინტეპრეტაციის მიღებას. სასამართლო შეეხო მხოლოდ პირადი და ოჯახური ცხოვრების უფლებას და აღნიშნა, რომ „მეუღლის“ განმარტება ექცევა უფლებათა ქარტიით, პირადი და ოჯახური ცხოვრების პატივისცემის უფლების ფარგლებში.

⁹⁹ Case C-456/12 O and B v Minister voor Immigratie, Integratie en Asiel EU:C:2014 :135, 51.

სასამართლომ განმარტა, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციითა და ამ ქარტიით გათვალისწინებული უფლებები, ერთიდაიგივეა. თუმცა ამ შემთხვევაშიც დასკვნების გაკეთებისგან თავი შეიკავა. სასამართლოს არ მოუხდენია იმ საკითხების სამართლებრივი ანალიზი, რომელიც ეხებოდა თავისუფალი გადაადგილების უფლების დარღვევის შესაძლებლობას და ამ დარღვევის შესაბამისობას ქარტიით გარანტირებულ ძირითად უფლებებთან. ლუქსემბურგის სასამართლოს მიერ ასე ამკარად, ქარტიით გათვალისწინებული უფლებების განხილვისგან თავის არიდება, მიუთითებს კიდევ ერთხელ იმაზე, რომ სასამართლოს მიზანი არ იყო თანასწორი ქორწინების უფლების გამტკიცება, არამედ მეტი თავისუფალი გადაადგილების უფლება ევროკავშირში. შესაბამისად, ევროკავშირის შემთხვევაში ვერ განმეორდება ამერიკის შეერთებული შტატების სცენარი, როდესაც 2013 წელს *"Windsor-ის"* საქმეზე, უზენაესმა სასამართლომ აღნიშნა, რომ ქორწინება რომელიც კანონიერად შედგა ერთ-ერთ შტატში, ის აღიარებულ უნდა ყოფილიყო „ყველა ფედერალური მიზნისთვის“.¹⁰⁰ ხოლო 2015 წელს *"Obergefell v Hodges"*¹⁰¹ საქმეზე, სასამართლომ განმარტა, რომ არა მხოლოდ ყველა შტატმა უნდა დაუშვას ჰომო-სექსუალთა ქორწინება, არამედ კანონიერად უნდა აღიარონ სხვა იურისდიქციაში შემდგარი ქორწინებებიც. მსგავსი სცენარის მოლოდინი ევროკავშირის კონტექსტში რთული წარმოსადგენია, რადგან ევროკავშირს არ აქვს უფლება წევრ სახელმწიფოებს მოსთხოვოს შეცვალონ ეროვნული კანონმდებლობა და დაუშვან ჰომოსექსუალთა ქორწინება.

გენერალური ადვოკატი თავის მოსაზრებაში განმარტავს, რომ დირექტივის მიზებისთვის ტერმინი „მეუღლის“ მიმართ საჭიროა გამოვიყენოთ ავტონომიური ინტერპრეტაცია.¹⁰² სასამართლო თავის

¹⁰⁰ United States v. Windsor, 133 S. Ct. 2675, 2013.

¹⁰¹ Obergefell v. Hodges, 576 US, 2015.

¹⁰² Advocate General Opinion in Coman Case, 33-58.

გადაწყვეტილებაში საუბრობს „ქორწინების აღიარებაზე“.¹⁰³ სასამართლო თავის გადაწყვეტილებაში პირდაპირ არ საუბრობს ავტონომიური ინტეპრეტაციის გამოყენებაზე, ხოლო გენერალური ადვოკატი პირდაპირ არ საუბრობს „ქორწინების აღიარებაზე“. რეალურად, ავტონომიური ინტეპრეტაცია და აღიარება - ორი განსხვავებული მეთოდია. პირველი გამოიყენება ევროკავშირის სამართალსა და ადამიანის საერთაშორისო უფლებების სამართალში, ხოლო მეორე – საერთაშორისო კერძო სამართალში. მნიშვნელოვანია, იმის გარკვევა თუ რა მეთოდით იხელმძღვანელა სასამართლომ, რადგან გადაწყვეტილებიდან გამომდინარე, სასამართლომ განმარტა, რომ ტერმინი „მეუღლე“ გენდერ-ნეიტრალური ბუნებისაა. შესაბამისად, შეიძლება ითქვას, რომ მან იხელმძღვანელა ავტონომიური ინტეპრეტაციის მეთოდით, თუმცა გადაწყვეტილების დანარჩენ ნაწილში, სადაც სასამართლო საუბრობს მასპინძელი წევრი სახელმწიფოს ვალდებულებაზე, აღიაროს ჰომოსექსუალ პირთა ქორწინება, სასამართლო იყენებს აღიარების მეთოდს.¹⁰⁴ სასამართლოს გადაწყვეტილება, რომ ტერმინი „მეუღლის“ მიმართ გავრცელებულიყო ავტონომიური ინტეპრეტაციის მეთოდი, ნიშნავს იმას, რომ რუმინეთი ვალდებულია „მეუღლის“ დეფინიციის დროს არ იხელმძღვანელოს ეროვნული კანონმდებლობით. სხვა სიტყვებით, ამ საქმის კონტექსტში, ევროკავშირის ფუნქციონირების შესახებ ხელშეკრულების 21-ე მუხლი შეიძლება განვიხილოთ როგორც მავალდებულებელი ნორმა, რომელიც ართმევს სახელმწიფოს შესაძლებლობას გამოიყენოს საკუთარი ეროვნული კანონმდებლობა, მათ შორის, ეროვნული საჯარო პოლიტიკის არგუმენტი, იმ შემთხვევებზე, რომლებიც მათი ბუნებით ევროკავშირის სამართლის ფარგლებში

¹⁰³ Coman Judgment 36, 40, 42, 45, 46.

¹⁰⁴ Rudevskva B., The “Coman” Case (C-673/16): Some reflections from the point of view of private international law, Views and News in Private International Law, 2018.

ექვევა. სასამართლო გადაწყვეტილებაში გამოყენებული იყო ავტონომიური ინტეპრეტაციის მეთოდი, რადგან აღიარების მეთოდი საჭიროებს იმ კონკრეტული სახელმწიფოს მიერ, შესაბამის კანონმდებლობაში ცვლილებების შეტანას, გამომდინარე იქიდან, რომ საქმე ეხებოდა მხოლოდ ტერმინის ინტეპრეტაციას.

VIII. დასკვნა

აღნიშნული საქმე ნამდვილად მნიშვნელოვანი გამარჯვებაა, თუმცა მხოლოდ იმ წევრი სახელმწიფოს მოქალაქეებისთვის, ვინც კავშირის შიგნით თავისუფალი უფლებით სარგებლობისას გადაადგილდება ან ბრუნდება იმ წევრ სახელმწიფოში, სადაც ჰომოსექსუალ წყვილთა ქორწინება აკრძალულია. აღნიშნული საქმე არ წარმოადგენს ჰომოსექსუალ წყვილთა ქორწინების უფლების მოპოვებას ევროკავშირში. ლუქსემბურგის სასამარ-თლომ კიდევ ერთხელ გაუსვა ხაზი იმას, რომ წევრი სახელმ-წიფოები უფლებამოსილნი არიან დაარეგულირონ შიდა კანონ-მდებლობით ქორწინების ინსტიტუტი, რაც მიუთითებს იმაზე, რომ ქორწინების თანასწორი უფლების განმტკიცების კუთხით არა-ფერი არ შეცვლილა. ამასთან, თუნდაც სამეგრაციო მიზნის კონტექსტში ეს გადაწყვეტილება, საკმაოდ შეზღუდულია. პირველ ყოვლისა, იმიტომ, რომ ქორწინება აუცილებლად უნდა უკავშირდებოდეს სხვა წევრი სახელმწიფოს ტერიტორიას, მეორე, დაცული უნდა იყოს ე.წ „ბინადრობის ტესტი“. გარდა ამისა, როგორც უკვე აღვნიშნეთ, იმ წევრ სახელმწიფოებში, სადაც დაშვებულია თანასწორი ქორწინების უფლება, ყველა ქორწინების ასაკს მიღწეული სუბიექტისთვის კანონი აკეთებს ერთგვარ დათქმას, რომ ერთ-ერთი პარტნიორი მეუღლის წარმოშობის სახელმწიფოში, აუცილებლად უნდა იყოს ლეგალიზებული ჰომო-სექსუალთა ქორწინება, სხვა შემთხვევაში მათ, დაქორწინების უფლებას არც ეს სახელმწიფო მისცემს. ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნ-ელოვანი საკითხი ისაა, რომ ამ

გადაწყვეტილებით რეალურად მხოლოდ ბინადრობის უფლების მინიჭება მოხდა, რადგან სასამართლომ გვერდი აუარა იმ რიგი საკითხების განხილვას, რაც ქორწინების ინსტიტუტს უკავშირდება, როგორცაა ბავშვის აღზრდისა თუ მემკვიდრეობის საკითხები, საკუთრებისა და საგადა-სახადო შეღავათები და სხვა. რეალურად, ქორწინების აღიარება კი ხდება, თუმცა ეს ფორმალური ხასიათისაა, რადგან ამ ინსტიტუტ-თან დაკავშირებული უფლება-მოვალეობების რეალიზება პრაქ-ტიკულად შეუძლებელია. ამასთან, საინტერესოა ის ფაქტიც, რომ ის მოქალაქეები რომლებიც ვერ ან არ სარგებლობენ თავისუფალი გადაადგილების უფლებით და გარკვეული მიზეზით საკუთარი წარმოშობის სახელმწიფოში რჩებიან, იძულებულნი არიან დაემორ-ჩილონ ქვეყნის ჰომოფობიურ კანონმდებლობას და შესაბამისად, ვერ ისარგებლონ იმ მცირედი უფლებებითაც, რომელსაც ევრო-კავშირი სთავაზობს თავისუფალი გადაადგილების უფლებით მოსარგებლე მოქალაქეებს.

სასამართლოს მხრიდან თავისუფალი გადაადგილების უფლებაზე აპელირება, და ადამიანის უფლებების კუთხით ამ საკითხებზე მსჯელობისგან თავის შეკავება, ცხადყოფს, რომ ლუქსემბურგის სასამართლომ ჰომოსექსუალი წყვილების ნაცვლად, ხელი შეუწყო ევროკავშირის შიდა ბაზრის განვითარებას. სხვა სიტყვებით, ჰომოსექსუალ წყვილთა ურთიერთობის დაცვა და მისი აღიარება, ისევე როგორც, მათი ღირსება და რიგი უფლებები, პირდაპირ დაუკავშირდა ევროკავშირის შიდა ბაზრის ფუნქციონირებას. მაშინ როდესაც საქმე შეეხება ამ ბაზრის თავისუფლების შეზღუდვას, თავისუფალი გადაადგილების უფლების შეზღუდვის კონტექსტში, ჰომოსექსუალ წყვილთა ქორწინების ნამდვილობა (ისიც შეზღუდვებით) ფორმალურად გარანტირებულია. აქედან გამომდინარე, აღნიშნული გადაწყვეტილებით, ევროპაში სიყვარულისა და თანასწორობის უფლების გამარჯვებასთან დაკავშირებით ზემოთ, საფუძველს მოკლებულია. მას საერთო არაფერი აქვს სიყვა-

რულისა და თანასწორობის უფლებასთან. უსაფუძვლოა ასევე, ამ გადაწყვეტილების ისე წაკითხვა, რომ თითქოს, ის საფუძველს დაუდებს ახლო მომავალში ევროკავშირში თანასწორი ქორწინების უფლების მოპოვებას. ნაკლებად სავარაუდოა, რომ ევროკავშირში ამერიკული სცენარი განმეორდეს. სინამდვილეში, ამ გადაწყვეტილებმა კიდევ ერთხელ აჩვენა, რომ ევროკავშირს არ სურს იმ ფუნდამენტური დებულებებითა და პრინციპებით იხელმძღვანელოს, რაზეც რეალურად დგას (უნდა იდგეს) იგი.

THE ILLUSION OF THE EQUAL RIGHT TO MARRY: THE EUROPEAN UNION PROTECTING THE FUNDAMENTAL RIGHTS OF CITIZENS IN THE CONTEXT OF THE EU INTERNAL MARKET

Tisia Okropiridze*

Abstract: In Coman and Others v. Romania case, The European Court of Justice by request of Romanian Constitutional Court was tasked to determine whether the term spouse includes Homosexual married couples for the purposes of EU free movement Directive 2004/38. In June 2018, The European Court of Justice has held that the term “Spouse” within the meaning of EU law with regard the freedom of residency of EU citizens and their family members includes Homosexual spouses. This Court ruling has been considered as great victory for homosexual couples striving to achieve equal rights in marriage. Yet celebration of illusionary marriage equality is exaggerated.

Key words: European Court of Justice, Coman Case, Homosexual spouses, Free movement directive 2004/38, Marriage Recognition, EU Internal Market, Cross-border marriage

* Ph.D. Candidate at Grigol Robakidze University, Researcher at Prince David Institute for Law of Sulkhan-Saba Orbeliani University. orcid.org/0000-0002-4084-4895.